

VIKMA06

Vyhledávání informací

13. 10. 2017: Přednáška P4+K2:

Objekty procesu vyhledávání informací (informační zdroje)

Metodika vyhledávání

FF MU, podzim 2017

Mgr. Josef Schwarz

126172@mail.muni.cz

Informační objekty

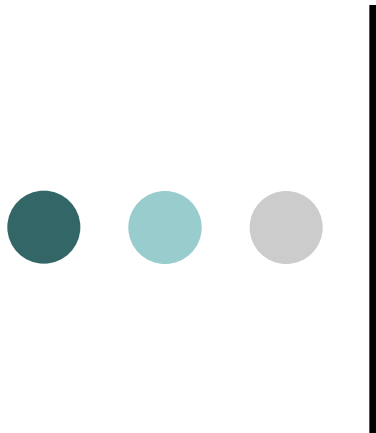

- informace
- dokumenty
- informační zdroje

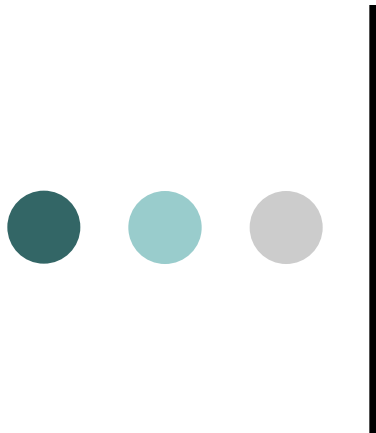
Data, informace, znalost

-
- data
    - záznam
  - informace
    - sdělení
      - →určení významu, smyslu údajů
  - znalost
    - kontexty, interpretace
      - →zasazením do širších souvislostí vzniká znalost a jsou generovány nové poznatky

Dokument

-
- informační objekt
  - typy (podle typu informace)
    - primární dokument
      - výzkumná zpráva, norma, disertace, článek, monografie, encyklopedie, výroční zpráva
    - sekundární dokument
      - bibliografie, rešerše
      - →*odkazuje na primární dokument*
    - terciární dokument
      - bibliografie bibliografií, databáze databází
      - →*odkazuje na sekundární dokument*

Dokument (pokr.)

-
- typy (podle informačního cyklu)
    - primární dokument
      - příklady: výzkumná zpráva, disertace, článek, výroční zpráva
      - *→ dokumenty, ve kterých jsou zveřejňovány nové informace vzešlé z vědeckého výzkumu, archivního bádání, činnosti organizací aj.*
    - sekundární dokument
      - příklady: kompendia, patentová literatura, referátová literatura
      - *→ přejímá informace z primárního dokumentu*
    - terciární dokument
      - příklady: monografie, učebnice, příručky, slovníky, encyklopedie
      - *→ přejímá informace ze sekundárního, resp. primárního dokumentu*

Dokument (pokr.)

- typy (podle typu inf.)
  - textové
  - netextové
    - obraz
    - zvuk
    - video
  - smíšené

Informační zdroje

○ charakteristika

● typ

- bibliografické IZ
- plnotextové IZ
- faktografické IZ
- adresářové IZ

● obsah

- oborové (polytematické)
- podle typu dokumentů

Informační zdroje (pokr.)

- charakteristika

- producent, poskytovatel

- cena

- dostupnost

- veřejné IZ

- nekomerční IZ

- komerční IZ

- neveřejné IZ

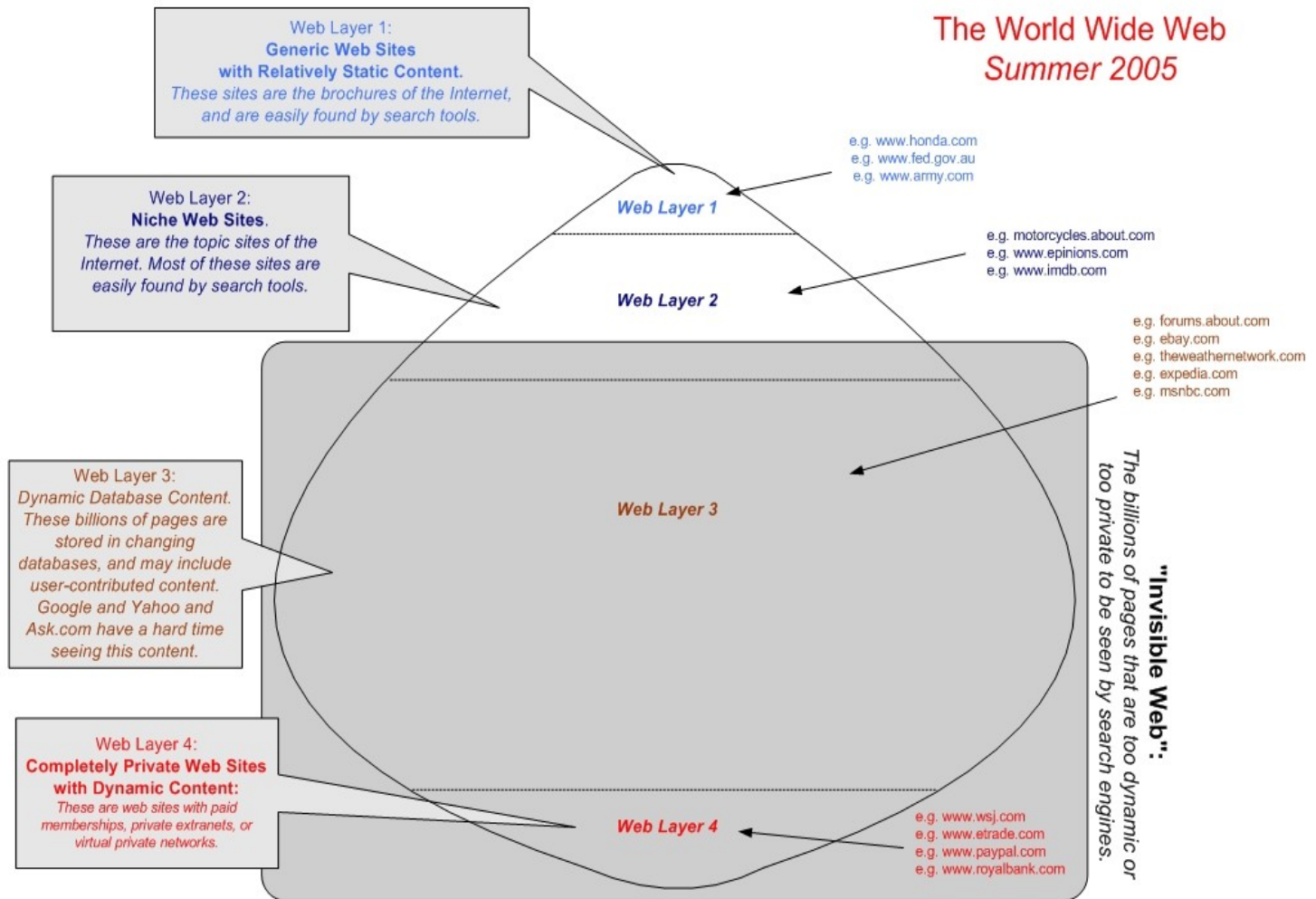
Informační zdroje (pokr.)

-
- kvalita
    - rozsah
    - úplnost
    - retrospektiva
    - aktuálnost
      - stárnutí informace
    - důvěryhodnost

Informační okruhy

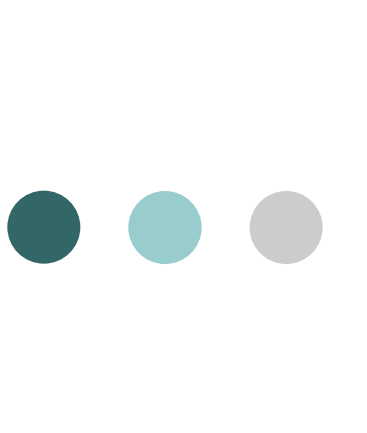
-
- masmédia
  - veřejná správa
  - ekonomika a finance
  - věda a technika
  - kultura a umění
  - archivní fondy

  - a co internet?
    - hluboký web

The World Wide Web Summer 2005

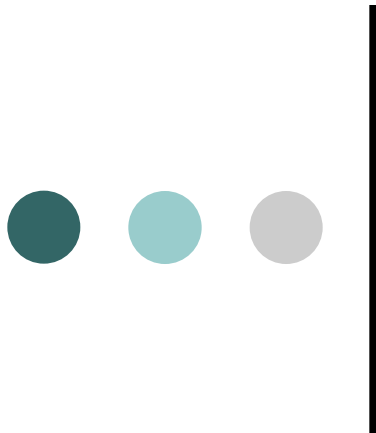

(Zdroj: [About: internet for begginers](#))

Informační metazdroje

-
- referenční příručky ([příklad](#))
  - databáze databází
  - bibliografie bibliografií (příklad: International Bibliography of Bibliographies in Library and Information Science and Related Fields)
  - portály ([JIB](#))

Informační instituce

-
- paměťové instituce
    - knihovny
      - národní knihovny
      - veřejné knihovny
      - odborné knihovny
      - akademické a univerzitní knihovny
    - galerie
    - muzea
    - archivy
  - informační střediska
  - zpravodajské agentury
  - databázová centra
    - Příklady: [STN International](#)

Identifikace IZ

-
- zjištění existence IZ
    - pomocí sekundárních a terciárních zdrojů
  - zjištění charakteristik IZ
    - vč. možností vyhledávání
  - volba IZ
    - obsahové aspekty
  - zjištění (a zajištění) dostupnosti IZ

Metodika vyhledávání

- typy vyhledávání
- nástroje vyhledávání
- formulace řešeršního dotazu

Typy vyhledávání

○ Podle hledané informace:

● identifikační vyhledávání

- (známe některé údaje o hledaném dokumentu nebo položce)
- vyhledávací výrazy: formální údaje - osobní jméno, název, nakladatel, rok, místo vydání, název časopisu, ISBN, ISSN, datum (konání konference, vydání, narození aj.) apod.
- příklad: [NTK](#), telefonní seznam, [Obchodní rejstřík](#)

● věcné vyhledávání

- (neznáme požadovaný dokument, hledáme určité téma)
- vyhledávací výrazy: věcné údaje - klíčová slova z názvu, předmětová hesla, klíčová slova, deskriptory tezauru, klíčová slova z textu dokumentu (redukovaného nebo plného), klasifikace ([MDT](#), [CZ-NACE](#), [NAICS](#)) apod.

● faktografické

- (chceme zjistit konkrétní informaci)
- vyhledávací výrazy: údaje podle obsahu a struktury zdroje

Typy vyhledávání

- hledání (seeking)
- vyhledávání (searching)
- prohlížení (browsing)
- filtrace (filtering)
- data mining

Typy vyhledávání

- nestrukturované (freetextové)
  - celý záznam dokumentu
- strukturované
  - metadata
    - selekční obraz dokumentu
    - redukovaný text
  - vazby dokumentů
    - citační vazby
    - formální vazby (FRBR)
- plnotextové

Typy vyhledávání

- nestrukturované vyhledávání
  - základní, jednoduché vyhledávání
    - [KNAV](#), [PubMed](#), [Google](#)
- strukturované vyhledávání
  - pokročilé, podrobné vyhledávání
    - [KNAV](#), [PubMed](#), [Google](#)
  - řízený slovník (tezaurus, seznam předmětových hesel nebo klíčových slov apod.)
    - není dostupný: [KNAV](#)
    - je dostupný samostatně: [NTK](#)
    - je dostupný při vyhledávání: [NKP](#)
- plnotextové (fulltextové) vyhledávání
  - invertovaný rejstřík
  - sekvenční vyhledávání

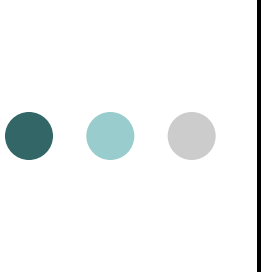
Nástroje vyhledávání

- vyhledávací (dotazovací) jazyky
  - složky
  - standardizace (CCL)
  - tendence ke (kvazi)přirozenému jazyku
- selekční jazyky
  - věcné
  - identifikační (authority)
  - sémantické sítě
- uživatelské rozhraní
  - příkazový řádek
  - GUI
- algoritmy vyhledávání

Formulace rešeršního dotazu

1. pojmová analýza
2. synonyma a související pojmy
3. převedení na výrazy řízeného slovníku
4. aplikace (booleovských) operátorů
5. aplikace dalších vyhledávacích technik

Pojmová analýza

- identifikace klíčových pojmů
- reprezentace pojmů (substantiva a adjektiva, slovesa nahrazena operátory)

Synonyma a související pojmy

- vytvoření seznamu synonym a dalších příbuzných výrazů
- využití seznamu:
  - výběru vhodného vyhledávacího výrazu
  - převod na výraz věcného SJ
  - rozšiřování a zužování tématu

Převedení na výrazy řízeného slovníku

Varianty

1. výraz v seznamu je shodný s výrazem ŘS
2. výraz v seznamu je synonymem/ekvivalentem výrazu ŘS
3. pro výraz v seznamu existuje pouze širší výraz ŘS
4. pro výraz v seznamu existují pouze specifictější/podřazené výrazy ŘS

Aplikace (booleovských) operátorů

Určení vztahů mezi pojmy

- **operátor AND** – spojení významově odlišných výrazů
- **operátor OR** – spojení synonym a příbuzných výrazů
- **operátor NOT** – vyloučení nežádoucích výrazů

Aplikace dalších vyhledávacích technik

- škála možností závisející na konkrétním informačním zdroji
  - krácení, zástupné znaky
  - proximitní operátory
  - vyhledávání podle polí
  - rozšiřování a úprava dotazu (query expansion – relevance feedback)
  - vyhledávání ve více databázích (multiple database searching)

Query Expansion

Manual
Query Expansion

Automatic
Query Expansion

Interactive
Query Expansion

Based on
Search Results

Based on
Knowledge Structures

Collection
Dependent

Collection
Independent

Vyhledávací techniky

obvyklé možnosti

- booleovské operátory
- fráze
- vyhledávání podle polí
- formální omezení
- krácení, zást. znaky, stemming
- ukládání rešerše a historie
- proximitní vyhledávání
- užití řízených slovníků

specifické možnosti

- prohlížení časopisů a obsahů jednotlivých titulů
- rozšiřování dotazu
- navrhování výrazů ŘS
- dotaz příkladem
- automatický překlad
- odkazy na plný text prostřednictvím jiné služby, odkazy na web, napojení na katalog
- vyhledávání pomocí notací SSJ